

for the comprehensive analysis of the prevailing situation and searching the ways of improving it are identified. The essence and characteristics of Ukraine's banking system are studied. The role and place of the banking system in the economy are highlighted. Some basic indicators of banking system development are reviewed. The impact of external and internal factors on the banking system is considered. Some basic ways for improving the mechanism of the banking system in Ukraine are proposed.

Key words: bank, banking system, operation mechanism, accounting machine.

УДК 657.24

Доц. Л.С. Новіченко, канд. екон. наук –
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ФАКСИМІЛЕ В БУХГАЛТЕРСЬКИХ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТАХ І ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено сучасні особливості та можливість застосування факсиміле в бухгалтерських первинних документах і звітності підприємства. Проведено аналіз чинного нормативного регулювання правомірного використання факсимільного відтворення підпису в документах суб'єкта господарювання. Обґрунтовано доцільність використання факсимільного відтворення підпису в банківських первинних документах. Критичний аналіз нормативного регулювання дозволив виявити нормативні обмеження в частині заборони використання факсиміле в первинних документах та звітності підприємства. Визначено порядок внутрішнього регулювання на підприємстві порядку використання факсимільного відтворення підпису в первинних документах та звітності.

Ключові слова: первинний документ, факсиміле, звітність, правомірне застосування, нормативне регулювання.

Постановка проблеми. Система бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання полягає у виявленні, вимірюванні, реєстрації, узагальненні фактів господарського життя, суцільного і безперервного спостереження за всіма господарськими операціями з використанням документування. Первинні документи фіксують факти здійснення господарських операцій та є підставою для їх відображення в системі бухгалтерського обліку. Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р., № 996-XIV ст. 9 визначено, що первинні та зведені облікові документи можуть бути складені на паперових або машинних носіях і повинні мати обов'язкові реквізити, зокрема, особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції. Підписання бухгалтерських первинних документів та звітності підприємства є одним із елементів їх засвідчення. Разом з тим, зростання документообігу між підприємствами, використання різного виду документів зумовлює актуальність пришвидшення процесу їх підписання. Для спрощення зазначеної процедури суб'єкти господарювання застосовують факсиміле, неправильне використання якого може призвести до негативних податкових наслідків у діяльності підприємства. У зв'язку з цим актуальним питанням є чітка ідентифікація та систематизація бухгалтерських документів, в яких застосування факсиміле є правомірним та не призведе до визнання первинних документів та звітності недійсними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання можливості та доцільності використання факсиміле в бухгалтерських первинних документах та звітності розглядали в своїх працях Т.А. Бутинець, К.О. Дударева, О.Д. Заго-

рецька, О.В. Кушнір, Ю.М. Козьяков, Н.О. Пронь, О. Самарченко та ін. Значний внесок у створення принципів документування зробили зарубіжні вчені Е. Хелльмунд, К.Х. Клауке. Проблеми автоматизації документування досліджували М.А. Бортник, І.І. Ємець, В.Ф. Палій, Я.В. Соколов та інші вчені.

Постановка завдання. Завдання дослідження – розглянути проблеми та перспективи застосування факсиміле в бухгалтерських первинних документах та звітності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У довідковій літературі під поняттям "факсиміле" треба розуміти – точне відтворення якого-небудь графічного оригіналу (креслення, рукописи, малюнки, документи, підписи й т. ін.) фотографічним способом, печаткою або іншою репродукцією; кліше, печатка, за допомогою яких можна неодноразово відтворювати власноручний підпис [1, с. 1314]. "Основною відмінністю факсиміле від власноручного підпису, – як зазначає О.В. Кушнір, – є відсутність можливості стверджувати, що у відповідному документі виражена воля особи, чий підпис відтворено. Відповідно, використання аналога власноручного підпису можливе тільки за наявності дієвого механізму встановлення достовірності документа, підписаного з використанням факсиміле" [3].

Однак нормами Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р., № 996-XIV [2] застосування факсимільного відтворення підпису не передбачено. Також нормами чинного законодавства не встановлено чіткого визначення термінів "факсиміле" та "факсимільний підпис", а також не врегульовано питання щодо порядку їх використання. Як зазначає Н.О. Пронь, "варто відзначити, що законодавством передбачені окремі випадки, в яких дозволено використовувати факсиміле та випадки, в яких його використання забороняються. Але вони стосуються незначної частини документів, що складаються на підприємстві. Що ж стосується всіх інших – для них використання факсимільного відтворення підпису не регламентовано" [4, с. 50].

Аналіз чинної нормативної бази дав змогу встановити, що на сьогодні наявні нормативні документи, якими передбачена правомірність використання факсимільного відтворення підпису в документах, що засвідчують вчинення цивільних правочинів суб'єктами господарювання (табл. 1). Можливість і доцільність використання факсиміле досліджено на рівні різних державних органів, проте роз'яснення містить тільки норму, що використання факсиміле є правомірним тільки у випадках, якщо чинним законодавством не встановлено заборони стосовно використання таких підписів, а також у разі досягнення письмової згоди між сторонами правочину щодо їх застосування.

Погоджуємось з О. Самарченко, що "порядок підписання документів за допомогою факсиміле повинен бути обумовлений: у договорі (угоді) або додатку до нього, якщо йдеться про проставлення відбитка факсиміле на документах, що оформляються з контрагентом (постачальником, покупцем, замовником); наказі (розпорядженні, додатку до наказу про облікову політику), якщо за допомогою факсиміле підписуються внутрішні первинні документи підприємства (наприклад, накладні на внутрішнє переміщення товарно-матеріальних цінностей або акти на списання товарно-матеріальних цінностей на господарські потреби підприємства)" [5, с. 65].

Табл. 1. Нормативне регулювання правомірного використання факсимільного відтворення підпису при здійсненні правочинів

№ з/п	Назва нормативного документа	Стаття	Характеристика
1	Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV	ст. 207	Використання при вчиненні правочинів факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, електронно-числового підпису або іншого аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства або за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідного аналога їхніх власноручних підписів
2	Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку від 24.05.1995 р., № 88	п. 2.5	Використання при оформленні первинних документів факсимільного відтворення підпису допускається у порядку, встановленому законом, іншими актами цивільного законодавства
3	Лист Мінфіну "Щодо відображення в бухгалтерському обліку окремих господарських операцій" від 19.01.2005 р., № 31-04200-30-29/819	абз. 6	Документ може бути підписаний особисто, із застосуванням факсиміле, штампю, символу або іншим механічним чи електронним способом посвідчення. При цьому відповідно до Умов і Правил провадження діяльності з відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень, виготовлення печаток і штампів, факсиміле має бути виготовлено за клопотаннями, підписаними керівником підприємства
4	Лист Держкомпідприємництва "Щодо застосування факсимільного підпису на товарних накладних" від 12.01.05. № 145	-	Суб'єкти господарювання мають право використовувати при здійсненні правочинів факсимільні підписи, якщо чинним законодавством не встановлено заборони стосовно використання таких підписів, а також у разі досягнення письмової згоди між сторонами правочину щодо їх застосування
5	Лист Мінюсту від 10.01.2005 р., № 19-45-1590	абз. 9	Використання при вчиненні правочинів факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, електронно-числового підпису або іншого аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства, або за письмовою згодою сторін, у якій мають перебувати зразки відповідного аналога їх власноручних підписів

Оформлений первинний документ з урахуванням законодавчо встановлених вимог набуває юридичної сили та доказовості. Оскільки практика використання факсиміле наявна в діяльності суб'єктів господарювання на законодавчому рівні, врегульовано перелік первинних документів, в яких правомірно використовувати факсимільне відтворення підпису (табл. 2).

Натомість заміна власноручного підпису відповідальної особи на факсимільний в окремих первинних документах та звітності підприємства може призвести до виникнення неприємностей при судовому врегулюванні спорів, при проведенні перевірок органами державної фіскальної служби України. У зв'язку з необхідністю мінімізації ризику виникнення конфліктних ситуацій з податковими органами з приводу використання факсиміле на первинних документах було опрацьовано нормативні документи, які містять роз'яснення та чіткі норми

в частині заборони використання факсиміле в бухгалтерських документах та звітності. Детальний огляд таких нормативних документів та перелік основних положень стосовно використання факсиміле в первинних документах та звітності наведено в табл. 3.

Табл. 2. Перелік документів і нормативне регулювання правомірного використання факсиміле в первинних документах

№ з/п	Назва документа	Порядок використання факсиміле	Нормативний документ
1	Акредитив	Документ може бути підписаний шляхом безпосереднього підпису, факсимільного підпису, символу або іншим механічним чи електронним способом посвідчення (ст. 20)	Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів (редакція 1993 р., публікація Міжнародної Торговельної Палати № 500)
2	Чек	Використання факсиміле дозволяється при підписуванні чеків, що призначені для виплати пенсій (перекази пенсій іноземних держав резидентам України) (п. 2.2)	Положення про порядок здійснення операцій з чеками в іноземній валюті на території України від 29 грудня 2000 р., № 520

Табл. 3. Нормативні обмеження в частині заборони використання факсиміле в первинних документах та звітності підприємства

№ з/п	Назва документа	Порядок використання факсиміле	Нормативний документ
1	2	3	4
1	Податкова накладна	Платник податку зобов'язаний надати покупцю на його вимогу підписану уповноваженою платником особою та скріплену печаткою (за наявності) податкову накладну. Податкова накладна вважається недійсною у разі її заповнення іншою особою	Порядок заповнення податкової накладної, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 01.11.2011 р., № 1379
2	Податкова звітність	Приписами Податкового кодексу України не передбачено права платників податків застосовувати факсиміле при підписанні податкових декларацій та/або розрахунків, а отже податкова звітність, складена з порушенням норм статті 48 Кодексу, не вважається податковою декларацією	Узагальнююча податкова консультація з питань застосування факсиміле при складанні первинних документів, документів бухгалтерської та податкової звітності від 22.11.2012 р., № 1047
3	Податкове повідомлення-рішення, податкова вимога, наказ та направлення на проведення перевірки	Норми Цивільного кодексу не містять положень стосовно права посадових осіб органів державної податкової служби на застосування факсимільного відтворення підпису на вказаних документах	
4	Платіжне доручення	Не дозволяється використовувати факсиміле замість підписів, а також робити на документах будь-які виправлення (п. 2.2)	Положення про порядок здійснення безготівкових розрахунків у національній грошовій одиниці України в особливий період від 23 грудня 2003 р., № 577
5	Розрахункові документи та	Під час підписування розрахункового документа не дозволяється використання факсиміле	Інструкція про безготівкові розрахунки в

1	2	3	4
	грошові чеки	міле, а також виправлення та заповнення розрахункового документа в кілька прийомів (п. 2.8)	Україні в національній валюті від 21 січня 2004 р., № 22
6	Касові документи	Приймання готівки в каси проводиться за прибутковими касовими ордерами, підписаними головним бухгалтером або особою, уповноваженою керівником підприємства (п. 3.3). Видача готівки з кас проводиться за видатковими касовими ордерами або видатковими відомостями. Документи на видачу готівки мають підписувати керівник і головний бухгалтер або працівник підприємства, який на це уповноважений керівником (п. 3.4)	Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні від 15 грудня 2004 р., № 637
7	Трудові книжки	Усі записи у трудових книжках завіряються підписом керівника підприємства або спеціально уповноваженої ним особи і печаткою підприємства або печаткою відділу кадрів (п. 2.13)	Інструкція про порядок ведення трудових книжок працівників від 29 липня 1993 р., № 58

Отже, окремими нормативними документами чітко передбачено та врегульовано заборону на використання факсиміле для підпису бухгалтерських первинних документів та податкової звітності. Оскільки використання факсиміле для підпису фінансової звітності чинним законодавством не передбачено, вважаємо за доцільне не використовувати цей спосіб завірення документів з метою уникнення визнання її недійсною.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання факсиміле регламентовано тільки для правочинів. Заборонено використовувати факсиміле для підписання платіжних і розрахункових документів, договорів, трудових книжок працівників. У разі, якщо використання факсиміле на внутрішніх службових документах є необхідним, потрібно зафіксувати порядок його застосування у межах підприємства в інструкції з діловодства або в наказі керівника про застосування факсимільного відтворення підпису із зазначенням конкретних видів документів, на яких дозволяється його проставлення.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.-Ірпінь : Вид-во ВТФ "Перун", 2004. – 1440 с.
2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р., № 996-XIV. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
3. Кушнір О.В. Факсиміле: правова оцінка можливості використання / О.В. Кушнір. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://soter.kiev.ua/publications/facsimile_using_legal_assessment.
4. Пронь Н.О. Документування в Україні: сучасний стан та напрями наступних досліджень / Н.О. Пронь // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки. – 2011. – Вип. 20, ч. I. – С. 47-52.
5. Самарченко О. Факсиміле на первинних і податкових документах: можливість застосування і наслідки / О. Самарченко // Бухгалтерія : зб. наук. праць. – 2009. – № 7 (838). – С. 65-67.

Новиченко Л.С. Особенности применения факсимиле в бухгалтерских первичных документах и отчетности предприятия

Исследованы особенности и возможность применения факсимиле в бухгалтерских первичных документах и отчетности предприятия. Осуществлен анализ действующего

нормативного регулювання правомірного використання факсимільного воспроизведення підписи в документах підприємства. Обоснована целесообразность использования факсимільного воспроизведення підписи в банківських первинних документах. Критический анализ нормативного регулювання дозволив виявити нормативні обмеження в частині заборони використання факсиміле в первинних документах і звітності підприємства. Определен порядок внутрішнього регулювання на підприємстві порядку використання факсимільного воспроизведення підписи в первинних документах і звітності.

Ключевые слова: первичний документ, факсиміле, звітність, угода, нормативне регулювання.

Novichenko L.S. Some Current Problems of Applying Facsimile in Primary Accounting Documents and Statements of the Enterprise

Some current problems of applying facsimile in primary accounting documents and accounting statements are explored. The analysis of the current legislation using facsimile reproduction of the signature in the documents of the enterprise is made. The expediency of using facsimile signatures in primary banking documents is proved. The critical analysis of legislation regulatory restrictions prohibiting the use of a facsimile in the documents and statements is revealed. The order of the enterprise internal regulation procedure using facsimile reproduction of the signature in the primary documents and statements is determined.

Key words: documents, facsimiles, reporting, transaction, regulation.

УДК 65.012.8:316.4

Доц. Р.П. Підлипна, канд. екон. наук –
Ужгородський ТЕІ КНТЕУ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЛУМАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ "СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА"

Здійснено огляд теоретичних підходів до тлумачення категорії "безпека". Представлено результати дослідження поняття та сутнісні характеристики соціальної безпеки, проаналізовано теоретико-методологічні основи його дослідження. Висвітлено погляди різних науковців щодо визначення дефініції соціальної безпеки. Згруповано підходи до розуміння суті соціальної безпеки за двома основними напрямками: статичний (традиційний) та наслідковий. Окреслено основні думки науковців, що досліджували ці напрями. Систематизувавши викладені підходи, запропоновано авторське визначення цієї категорії.

Ключові слова: національна безпека, соціальна безпека, населення.

Фінансова криза, одна із найпотужніших за останнє десятиліття не тільки для економіки України, а й для світової загалом, істотно позначилась на усіх підсистемах соціальної сфери, знизилась здатність до відтворення й всебічного життєзабезпечення особистості й соціальної спільноти. Окрім зовнішніх загроз, таких як світова фінансова криза, постають ще й внутрішні конфлікти та суперечності у суспільстві через обмеженість комплексу благ і нерівномірність їх розподілу між учасниками соціально-економічних відносин, що сприяють дисбалансу та нестійкості соціального середовища. Все це актуалізує питання пошуку шляхів зміцнення соціальної безпеки.

Метою роботи є аналіз інституту соціальної безпеки та визначення її сутності на підставі проведеного дослідження.

Розуміння сутності соціальної безпеки необхідно починати з дослідження ключових категорій, які утворюють зміст цієї дефініції. Категорія "безпека"